

Taal 1

yn de **soarch**

Een Taal Erbij

7 tips voor professionals

Wy sille goed op jo passe

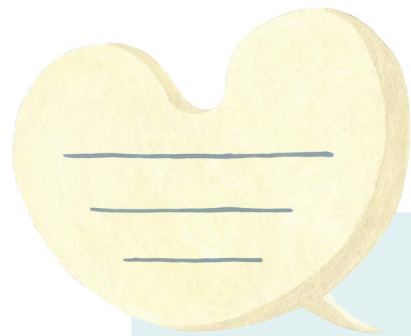
Meisjen by it gebietsteam

Workshops

Taalchallenge

afûk

Kommunikaasje

Kommunikaasje, de kearn fan goede soarch. Dêrsûnder wurdt it foar dy as soarchprofessional dreech om dyn wurk út te fieren. Taal spilet yn de kommunikaasje in grutte rol. It helder krijen fan in helpfraach, it stellen fan in diagnoaze of it fieren fan in begeliedingspetear, wy prate it leafst yn ús eigen taal, sadat we net nei wurden hoege te sykjen en makliker ús ferhaal dwaan kinne.

In foarbyld: in skoftsje lyn hie ik in helpferliener oan de telefoan. Der wie thús in lytse krisis, ien fan de bern hie koart 'út 'e tiid' west. Ik, dochts in lyts bytsje yn panyk, moast útlizze wat der oan 'e hân wie. De helpferliener behearske it Frysk net goed genôch om my te folgjen. Ik moast myn ferhaal yn it Nederlânsk dwaan en fertelde dat myn dochter koart 'uit de tiid' west hie. De helpferliener begriep my net. Achterôf snap ik dat, it is in prachtich frisisme, mar doe rûn de frustraasje wol efkes op. Ik behearskje it Nederlânsk prima, ha jierren bûten de provinsje studearre, wenne en wurke, mar dochts betrape ik mysels derop dat ik yn de emoasje net goed út myn wurden komme koe yn it Nederlânsk.

In protte professionals yn de soarch behearskje it Frysk. Meastal fan hûs út, mar in grut part hat it letter leard omdat se it wichtich fûnen foar harren wurk. Mei it behearskjen fan de eigen taal fan harren kliïnten ha se in ekstra ynstrumint yn hannen. De taal heart by it ark fan in fakfrou, sa as buertsoarchmeiwurker Wilma dat yn it artikel fierderop yn it magazine seit. Mei dit magazine wolle wy dy as professional ynformearje oer it brûken fan de eigen taal fan de minsken dêr't jim mei wurkje. Wy wolle jimme útdaagje om sels de taal bewust yn te setten, der gebrûk fan te meitsjen, sadat dy taal jimme helpe kin by it moaie wurk dat jimme dogge. Sadat de minsken dy't jim helpe harren ferhaal dwaan kinne yn de taal dy't sy it leafst brûke. Sadat jim de ynformaasje krije wêrmei't jimme de bêste soarch leverje kinne. Tank alfêst.

Douwke Douma-Zijlstra
Projektkoördinator Frysk yn 'e soarch

2

Kolofon

Redaksje
Douwke Douma-Zijlstra

Skriuwers
Ciska Noordmans
Riemie van Dijk

Korreksje
Ytsje Steen-Buwalda

Fotografy
Blooming Image,
Femmie van der Sluis-Boersma,
www.bloomingimage.nl

Foto side 7: gemeente
Súdwest-Fryslân

Foarmjouwer
BW H ontwerpers,
www.bwhontwerpers.nl

Redaksje-adres Afûk
Postbus 53
8900 AB Ljouwert

ynfo@afuk.frl
(058) 234 30 70
www.afuk.frl

www.friesindezorg.frl

Utjûn mei stipe fan de

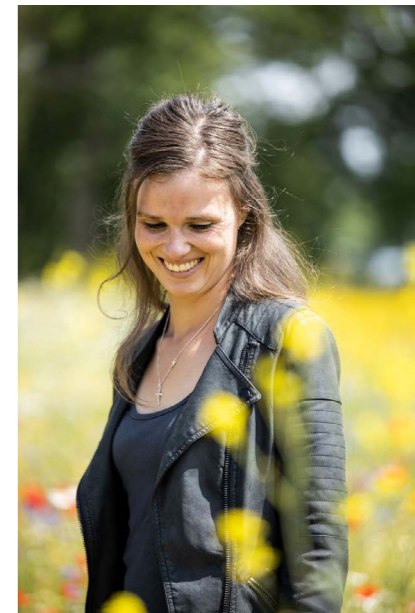
provinsje fryslân
provincie fryslân

© Afûk, 2020

Inhoudsopgave

Boeketips Voor de nodige ontspanning	4
Ynterview Maaïke Grolleman <i>Een Taal Erbij</i>	5
Taal in zorg en welzijn De professional bepaalt de taal	6
Team Sneek Noord Meisjen by it gebietsteam	7
7 tips voor de professional Doe je voordeel met de taal	10
Ynterview Jo Pennings <i>Picto's</i>	11
Ynterview Tanja Kuperis-Zijlstra <i>'Wy sille goed op jo passe'</i>	12
Workshop en kursusoanbod Gebruik de taal als instrument	14
Spultsjes Test je kennis van het Fries!	15
Watfoar taal praatsto it leafst? Reaksjes fan social media	19
Taal yn dyn wurk challenge Daag jezelf uit!	20

Ynterview
Wilma van der Veen
'Frysk heart by it ark fan in fakfrou'

8

18

friesindezorg.frl
Wat is der te finen op de website

Ynterview
Nita de Jong
'In brêge slaan'

16

Boeketips

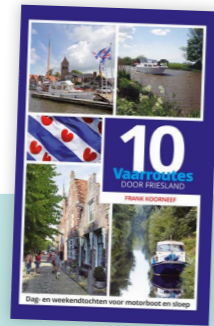

In soarte fan brekken

Jikke Olivier
€ 16,-

1

Daan en Line Laanstra binne al mear as tritich jier byinoar. En se hawwe it och sa goed tegearre. Mar dan barre der dingen dy't sa slim binne dat de relaasje ûnder druk komt te stean. Hoefolle bliuwt der oer fan de leafde dy't der al dy jierren wie?

10 vaarroutes door Friesland

F. Koorneef
€ 15,99

2

Fryslân is in paradys foar boatsjeminsken. Dizze handige en oersichtlike gids bringt de moaiste rûten troch de populêrste wettersportprovinsje fan Nederlân oersichtlik byinoar.

Fjoertoer yn it wâld

Arjan Hut
€ 17,50

3

In fjoerkoer, de moanne, krystferljochting yn in kafee, de flits fan in fototastel, in skittering yn eagen, elektryske lampen, in bioskoopskerm... oeral yn it tsjuster fan dizze dichtbondel dûkt ljocht op.

De Koning van Leeuwarden

Mark Hilberts
€ 29,-

6

Mindert Hepkema past yn it rychje fan yllustere sportpioniers lykas Pim Mulier en Pierre de Coubertin. As oprjochter fan de Vereniging De Friesche Elf Steden krige Hepkema lanlike bekendheid. Under syn foarsitterskip groeide de Alvestêdetocht út ta in grut nasjonaal sportevenemint. Syn rol yn Fryslân as advokaat, krantemagnaat, bestjoerder en societyfiguer bleau letter opfallend ûnderbeljochte.

De Raven

Elske Schotanus
€ 18,50

5

Spannende en bytiden hilaryske famyljestoarje oer Elske, har suster en trije bruorren. In raven, in drone en in kapitaal njoggentjinde-iuwsk lânhus yn 'e bosken fan Gaasterlân spylje in wichtige rol yn it ferhaal dat yn 'e simmer fan 2019 yn ôfleveringen op Facebook skreaun waard.

De geur van hooi

Tialda Hoogeveen
€ 19,99

4

In prachtich portret fan in boerelibben, en dêrmei fan in iuw boereskiednis. Sjoernalist Tialda Hoogeveen fertelt yn De geur van hooi oan 'e hân fan it libbensferhaal fan de Fryske feeboer Siebe Peenstra (1923-2019) oer de grutte feroaringen yn de lânbou fan 'e tweintichste iuw.

Communiceren doen we allemaal; onze ogen, wenkbrauwen en gebaren vertellen een verhaal, maar communicatie gaat ook via taal. We maken gebruik van onze moedertaal, een tweede taal of **picto's**.

Naam Jo Pennings
Leeftijd 34 jaar
Thuis taal Voorheen thuis Achterhoeks en Nederlands, maar nu Nederlands en Fries met de dochters Amber (6) en Yfke (3).

Jo Pennings werkt bij Talant als zorgmedewerker voor gehandicapten met autisme.

'25 jaar lang sprak ik Nederlands en Achterhoeks thuis, tot ik de vader van mijn kinderen leerde kennen en met hem naar Friesland verhuisde. Hij sprak Fries met de kinderen en ik Nederlands. Ik ben inmiddels gescheiden, maar we zijn nog steeds een tweetalig gezin. Dat levert mooie mixjes op: mijn dochter eet graag 'bôle met kaas' en als ik eens mijn stem moet verheffen, ga ik over op het Fries en dan weten de kinderen: nu is ze echt boos!

In mijn werk merk ik dat ik dichterbij de mensen kom als ik Fries spreek. Ik voel een soort van weerstand bij de Friestalige cliënten als ik hen in het Nederlands aanspreek. Eén cliënt benoemt dat ook zo: "Do bist net eigen folk." Die rechtlijnigheid past bij de kenmerken van autisme. In het begin vond ik dat best lastig en voelde ik me een "importfries", maar het heeft me wel het duwtje over de drempel gegeven om Fries te leren.

Verder werken we naast gesproken taal en lichaamstaal ook met pictogrammen. Is het voor de meesten mensen al lastig om hun gemoedstoestand precies te omschrijven, voor onze cliënten zijn pictogrammen een onmisbare ondersteuning bij het benoemen van emoties.'

Taal in zorg en welzijn

Het gebruik van de moedertaal geeft vertrouwen, de eigen taal versterkt de band tussen zorgvrager en zorgverlener. Mensen voelen zich beter op hun gemak wanneer ze hun eigen taal kunnen spreken tegenover een zorgverlener, en geven dan meer en betere informatie (Hokker taal prate jo, Afûk, 2014). De meeste zorg- en welzijnsprofessionals herkennen dat vanuit hun eigen ervaring met Friese zorgvragers, maar dit speelt evengoed bij andere talenregio's in Nederland of bij mensen met een migratie-achtergrond. Bewust die eigen taal inzetten, levert je voordeel op in het contact met zorgvragers.

Frysk bij de zorgorganisaties

Bij verschillende zorgorganisaties in Fryslân wordt het leren van het Fries gestimuleerd door een cursus aan te bieden of door de taal op de werkvloer aan te leren, zoals bijvoorbeeld in het Medisch Centrum Leeuwarden. Nieuwe medewerkers krijgen informatie over taal en worden gewezen op de mogelijkheid om een cursus Fries te volgen. Op een aantal afdelingen is er zelfs lesmateriaal gemaakt.

De taal wordt vaak zichtbaar gemaakt op zorglocaties, zoals bijvoorbeeld bij Sûnenz in Drachten. Met Friese bewegwijzering in het gebouw en Friese spreuken aan de muur wordt het Fries zichtbaar en worden mensen uitgenodigd om de taal te gebruiken.

Met hulpmiddelen in de zorg, zoals bijvoorbeeld een Friese dementie- en depressietest of patiëntinformatie over behandelingen in het ziekenhuis in de eigen taal, zetten verschillende Friese zorgorganisaties in op het gebruik van de eigen taal van de zorgvragers.

De professional bepaalt de taal

Het is vaak de professional die bepalend is voor de taal die wordt gesproken. De zorgvrager, die vaak in een afhankelijke positie zit en er alle belang bij heeft dat hij goed begrepen wordt, sluit vaak aan bij de taal van de zorgprofessional. Dat kan natuurlijk prima werken, maar wat uit onderzoek wel blijkt, is dat mensen in de eigen taal meer en betere informatie geven. Ze kunnen zich beter uitdrukken, zeker wanneer het om gevoelens en emoties gaat. De beheersing van die eigen taal in Fryslân is dus van essentieel belang. Het is een extra instrument dat de zorgprofessional kan inzetten om goede zorg te verlenen en goed aan te sluiten bij de zorgvrager.

Team Sneek Noord Súdwest-Fryslân

We meie in jier meisjen by it gebietsteam Sneek Noord fan de gemeente Súdwest-Fryslân. It team Sneek Noord bestiet út sa'n 25 meiwurkers, dy't harren alle dagen ynsette om helpfragen út de regio op te pakken. Soe dat dien wurde yn it Frysk, it Nederlânsk of yn it Snekers? Wat betsjut taal yn harren wurk en hoe geane se dêrmei om yn it kontakt mei-inoar as team en mei de soarchfregers?

Troch it jier hinne ynterviewe wy teamleden, sjogge we mei by in workshop psychology fan taal of taal yn it wurk en geane we mei it team yn petear oer taal yn it team.

Wolst it gebietsteam Sneek Noord ek folgje? Op de website ferskynt alle twa moannen in nije ôflevering fan de searje Taal yn it gebietsteam. Sjoch op friesindezorg.frl.

WILMA VAN DER VEEN

FRYSK HEART BY IT ARK FAN IN FAKFROU

Wilma van der Veen rondde in 2013 haar opleiding verpleegkundige niveau 4 af. Daarna werkte ze een aantal jaren in het ziekenhuis Nij Smellinghe in Drachten. Sinds 6 jaar is ze actief als verpleegkundige in de wijk bij Buurtzorg Nederland. Wekelijks komt ze één of meerdere malen over de vloer bij cliënten in de Leeuwarder wijk Camminghaburen en omliggende dorpen, zoals Lekkum en Snakkerbuorren. Ze is altijd attent op signalen dat het Fries de ‘memmetaal’ van cliënten is. Ze weet uit ervaring dat overschakelen op het Fries helpt om ‘tichterby te kommen’.

“In mijn werkgebied wordt veel Nederlands gesproken en ook wel ‘Liwwadders’. Hier lijkt de Friese taal een beetje te verdwijnen. Ik begin een gesprek altijd in het Nederlands, omdat de meeste mensen dat spreken. Maar zodra ik een Fries accent meen te beluisteren, vraag ik: Praat je Fries of liever Nederlands? Als ze zeggen: praat mar Frysk, dan schakelen we over.” Soms is het overduidelijk welke taal de voorkeur van de cliënt heeft. “Laatst kwam ik bij een mevrouw die een sticker ‘Praat mar Frysk’ op de deur had. *Dan kinne we better yn it Frysk prate*, zei ik. Ze had de nodige problemen en wilde haar ei wel even kwijt. Ik heb twee collega’s die van huis uit Nederlandstalig zijn. Ik zie ook bij hen dat ze bij Friestalige cliënten overschakelen naar het Fries. Dat ze de moeite nemen om zo dichtbij de cliënten te komen.

Sy is krekt as ik

“Dementie is iets dat ik steeds meer tegenkom in mijn huidige werk. Zo was er een dementerende meneer waar we vier keer per dag kwamen. Als hij praatte, viel hij steeds in herhaling. Hij kon zich niet meer goed uitdrukken in

het Nederlands en ging over op het Fries. Ik praatte Fries terug en toen ging hij helemaal los! Hij was destijds in de oorlog in Nederlands-Indië geweest en dat had heel veel indruk gemaakt. Er was op hem geschoten. Hij had in het ziekenhuis gelegen en was voor de dood weggehaald. Hij had hele verhalen, je kon wel een hele morgen bij hem zitten. Volgens mij hielp de taal hem om dichtbij zijn gevoel te komen en om de drempel naar mij lager te maken. *Ik kin har fertrouwe. Sy is krekt as ik; sy begrypt my.*”

Fries spreken werkt ook in het contact met andere professionals. “Ik was een keer bij een cliënt die ontslagen was uit het ziekenhuis van Drachten. Er was iets onduidelijk, dus ik belde met het ziekenhuis. Ik hoorde dat de doktersassistente Friestalig was en schakelde over op het Fries. Eens proberen wat er dan gebeurt. *Ik hear wol efkes by de dokter*, zei ze. Wanneer je erachter komt dat je beiden Fries spreekt, verloopt de communicatie toch wat gemakkelijker en krijg je sneller een ingang.

Oer de toeren

In haar ziekenhuistijd kreeg Wilma te maken met een mevrouw die haar heup gebroken had en daarom een blaaskatheter ingebracht kreeg. “Alleen was ze ook dementerend. Ze snapte er niets van. Waarom heb ik daar een slangetje? Daar is toch niets aan de hand? Ze was helemaal over haar toeren. In het ziekenhuis hebben ze vaak haast en mensen lopen in en uit in zo’n vierpersoonskamer. Dan is het een kwestie van rustig de tijd nemen en het een paar keer extra vertellen in gemakkelijke taal. *Jo ha in blaaskateter. Wite jo wat dat is?* Je wilt dat mensen zich veilig bij jou voelen en vertrouwen hebben in jouw deskundigheid. Een stukje aandacht is dan heel belangrijk.”

Tichtby & yntym

“Een andere keer kwam een man te overlijden die lang ziek was geweest. Hij had een vriendin die van alles voor hem had gedaan. Na zes weken kwam ik met mijn collega weer langs om te vragen hoe het met haar ging en hoe zij de zorg ervaren had. We spraken Fries. Eigenlijk hoefden we alleen maar bij haar te zitten. Ze begon meteen te huilen. *Sy hie der o sa’n behoefte oan om har ferhaal te dwaan. Woe haar gfoelens en emoasjes kwyt*. We waren nauw betrokken geweest bij de zorg. Je komt heel dicht bij iemand, bent heel intiem bezig. Mooi en dankbaar om te doen. Achteraf dacht ik: wat goed dat we hier waren. Ze wilde en kon haar verhaal kwijt. Zo’n ontmoeting geeft energie.

7 Doe je voordeel met de taal

Aandacht voor taal is belangrijk. Ook al spreek je zelf de taal van de zorgvrager niet, je kunt er wel je voordeel mee doen. Hoe? Met de 7 tips voor meer taal in de zorg:

1.

Wie is je zorgvrager, waar komt hij/zij vandaan en wat is de moedertaal? Geef erkenning voor de taal.

2.

Leer een aantal woorden, zoals bijvoorbeeld een begroeting ('goeiemoarn') of een afscheidsgroet ('oant sjen').

3.

Spreek altijd positief over de moedertaal.

4.

Toon interesse door te vragen naar de vertaling van woorden die je onderling vaak gebruikt.

5.

Versta je de taal? Moedig dan aan om de taal te gebruiken.

6.

Zet de taal op de agenda van het teamoverleg, bespreek de waarde van taal en hoe je er in het team mee omgaat of plan een workshop taalbewustzijn.

7.

Laat je verbeteren door de zorgvrager, houd het luchtig. Dubbel voordeel: jij leert de taal en het versterkt jullie onderlinge band.

Kommunisearje dogge wy allegearre: mei ús eagen, wynbrauwen, maneuvelds, gibeltsjes en gritsen. Mar ek mei ús memmetaal, twadde taal of mei **Een Taal Erbij**.

Namme Maaïke Grolleman
Leeftiid 34 jier
Thústaal foarhinne Tukkers en Nederlânsk, mar no praat Maaïke thús Frysk, mei har man en dochter fan 1,5 jier

Maaïke Grolleman wurket by MEE Friesland as jeugdspesjalist en is no aktyf by tsien gesinnen yn Fryslân.

'Ik kom by in protte minsken thús en ik pas my oan by de taal dy't praat wurdt. Soms skeakelet dat hurd hinne en wer, bygelyks as bern leaver Nederlânsk prate en harren âlders Frysk. Omdat ik de minsken sa ticht mooglik benei komme wol, folgje ik elkenien yn syn of har taal. As ik earst in praatsje mei de bern meitsje en dêrnei mei de hiele húshâlding oan tafel sit, sjoch ik faak dat der weromskeakele wurdt nei de thústaal, meast is dat it Frysk. Ik fyn it hiel weardefol om de foarkarstaal te folgjen; sa ferstiest nuânses better, mar komst ek tichter by de kearn. Taal rekket emoasjes oan. Minsken kinne frij prate, en hoege har net te bekommerjen oer in 'frjemd' wurdt. Want wat fielt no krekt sa senang as 'noflik'?

Njonken it Nederlânsk en it Frysk ha wy as MEE-professionals ek de mooglikheid om in ekstra taal yn te setten: Een Taal Erbij. Mei help fan Playmobil-popkes, dy't elk in lid fan de húshâlding fertsjintwurdigje, kinne wy situaasjes útspylje, mar ek regisearje en stopsette om tiid te meitsjen foar fragen lykas: 'wat tinkst, hoe fielt dat foar jim dochter of soan?' of 'wat fielsto dêrby?' Mei in bytsje ôfstân nei dysels sjen helpt by it ferwurdzjen fan drege saken. Taal, hokker dan ek, kin helpe om emoasjes in plak te jaan.'

TANJA KUPERIS-ZIJLSTRA

WY SILLE GOED OP JO PASSE

‘Met aandacht, dat voelt beter’ is de slogan van het Drachtster ziekenhuis Nij Smellinghe. Voor Tanja Kuperis-Zijlstra betekent dit dat ze kwalitatief goede zorg levert waarbij ze onder andere attent is op de rol van taal in het verpleegkundig proces. Ze is zelf Friestalig en ziet het kunnen schakelen tussen het Nederlands en het Fries als een extra bonus die ze patiënten kan bieden.

Tanja deed haar opleiding tot verpleegkundige in ziekenhuis Nij Smellinghe in Drachten. Na het afronden van de opleiding in 2004 werkte ze één jaar in Drachten, om daarna de overstap te maken naar ziekenhuis De Sionsberg in Dokkum. Daar werkte ze op verschillende afdelingen, totdat er een plekje kwam voor endoscopie verpleegkundige. Vervolgens volgde ze in Dokkum de opleiding tot endoscopie verpleegkundige. Na het faillissement van De Sionsberg keerde ze in 2015 terug naar het ziekenhuis in Drachten. “Dat voelde als thuiskomen.”

Komt iemand uit Ferwert of uit Beilen?

Het taalbeleid in Nij Smellinghe is dat patiënten aangesproken worden in het Nederlands, tenzij zij aangeven liever een andere taal te spreken, zoals het Fries. “De regio waaraan we zorg verlenen is groot. Hier komen met name patiënten uit Friesland, Groningen en Drenthe. Van tevoren beden ik me al: waar komt iemand vandaan? Komt iemand uit Ferwert of uit Beilen? Als een patiënt uit Ferwert komt, is de kans groot dat hij Fries spreekt en het prettig vindt om het gesprek in het Fries te voeren. Welke taal ik spreek, hangt uiteindelijk af van het eerste contact. Soms hoor ik al het Friese accent. Toch glipt er weleens iemand tussendoor. Ik sprak laatst in het Nederlands met een patiënt, toen een collega me iets vroeg in het Fries. Oh, dan kunnen wij óók wel Fries spreken, zei de patiënt toen.”

Wy sille goed op jo passe

“Als ik een patiënt ophaal uit de wachtkamer, vraag ik terwijl we richting de behandelkamer of verkoeverkamer lopen of hij al vaker een onderzoek heeft gehad. Bij een darmonderzoek krijgen patiënten meestal een roesje, dat vinden ze vaak spannend. Dan helpt het dat de patiënt in zijn eigen taal, zoals het Fries, kan praten. Dat stelt de patiënt op zijn gemak.

Voor het onderzoek in de onderzoekskamer zijn altijd een arts en twee verpleegkundigen aanwezig. Eerst doen we de time out-procedure. De patiënt gaat op de rand van het bed zitten. Ik stel controlevragen: Wie bent u? Voor welk onderzoek komt u? Bent u nuchter? Enzovoorts. Ik vertel: dit gaan we doen, hier moet u op letten. *Wy sille goed op jo passe*, zeg ik dan. Op die manier wil ik overbrengen dat mensen in vertrouwde handen zijn.

Daarna begint het onderzoek. Een maagonderzoek is bijvoorbeeld een ongemakkelijk onderzoek. De patiënt komt op de zij te liggen. Via een bijtring tussen de kaken brengen we de scoop naar binnen. Dat is een lastig moment, de patiënt kan in paniek raken. Dan is het de kunst om ze gerust te stellen: *besykje rêstich mei te slokken, konsintrearje jo op it sykheljen*.

Hawwe jo alles begrepen?

Vervolgens vertelt de arts wat hij gezien heeft. Als het een slechtnieuwsgesprek is, zitten er altijd een familielid en één van de twee verpleegkundigen bij het gesprek. Wij controleren dan of de patiënt alles goed begrijpt. *Hawwe jo alles begrepen wat de dokter sei?* Als de uitslag goed is, krijgen de patiënten die een roesje hebben gehad een formulier mee, waar de uitslag op staat. Dat formulier nemen we nog even met hen door. Is alles duidelijk? Heeft u nog vragen? Meestal is alles wel duidelijk; herhalen van de boodschap maakt dat mensen het beter onthouden.

Ik doe dit werk heel graag. Het is een hele mooie afdeling en ik heb hele leuke collega's. Elke dag denk ik: hoe zou het vandaag zijn? Wat zouden we vandaag krijgen? Alle dagen zijn vol uitdagingen. Steeds weer aandacht hebben voor de patiënt en die zoveel mogelijk op zijn gemak stellen.”

Het rapportcijfer 8,4 op 'de ziekenhuischeck' laat zien dat Tanja en haar collega's werk maken van de slogan van Nij Smellinghe.

Workshop en kursusoanbod

WURKSJOP

Taal op it wurk

Dizze wurksjop is in dynamysk en luchtich petear oer taal en yn it bysûnder oer taal op it wurk. Wat betsjut taal foar dy? Hoe belangryk is it? En taal op it wurk: hoe fielt dat eins foar dy? Brûksto taal as middel yn dyn wurk en hoe dochst dat? Of soest it graach brûke wolle? Wêr rinst tsjinoan en wat bist nedich? De wurksjop is bedoeld om ús bewust te wurden fan ús taal en de rol dy't taal spylje kin yn it deistich wurk. De dialooch set oan ta tinken én daget út ta eksperiment en aksje.

TRAINING

Psychology fan taal

In training oer 'taalgedrach en -gewoanten', dy't in kombinaasje is fan teory en praktyk. In 'oars as oars' training, foar elk dy't nijsgjirrich is nei de kant fan taal dêr'tst net by stilstiest. De teory giet oer de psychology achter taal, oer taalgedrach en switchen as gewoante. Sa krijst mear ynsjoch yn dyn eigen taalgedrach en dyn eigen gewoanten. Gewoanten kinst feroarje, ast dat wolst. Dêr geane we mei oan 'e slach. Dêrby is der romte foar dyn spesifike situaasje en dyn ferhaal.

KURSUS

Fries in de zorg

Voor zorgprofessionals die de Friese taal nog niet verstaan, is er een gratis digitale introductie cursus *Fries in de zorg* beschikbaar. In 6 lessen kan de zorgprofessional in eigen tijd en op eigen tempo een begin maken met het leren van de Friese taal. Met onderwerpen zoals het lichaam, klachten uitleggen en gezondheid en preventie is deze cursus in het bijzonder geschikt voor iedereen die werkzaam is in de zorg- of welzijnssector. Voor informatie en aanmelden kijk op kursus.afuk.frl/zakelijk

TEST JE KENNIS VAN HET FRIES

H	R	O	C	G	N	V	R	P	S	Y	C	H	O	L	O	G	Y
O	E	K	S	J	T	K	L	A	W	D	T	D	S	F	E	F	H
V	N	X	M	U	E	V	R	C	I	R	X	F	O	H	W	W	D
M	E	J	F	O	H	M	C	U	E	K	V	U	A	G	E	S	C
K	I	Q	U	S	T	E	O	H	W	G	I	O	R	Q	P	O	E
X	L	N	O	I	S	K	K	A	C	N	H	T	C	F	W	S	C
X	R	M	R	L	U	E	N	I	S	Y	C	T	H	O	T	J	I
H	E	K	T	R	W	K	E	V	S	J	B	E	N	O	E	A	N
M	F	N	S	E	E	N	W	S	B	E	E	N	M	T	M	A	Y
P	H	I	T	O	B	O	U	K	F	M	X	M	P	T	J	L	N
R	C	B	E	M	L	B	O	S	H	S	E	T	A	A	L	I	S
E	R	B	R	A	A	I	R	Y	D	R	V	D	Y	G	R	F	T
V	A	E	K	E	A	A	T	R	N	E	K	E	O	B	R	E	R
I	O	L	J	T	T	A	R	F	M	B	X	G	Q	E	U	A	U
N	S	S	E	J	M	K	E	L	L	K	A	I	C	A	T	G	M
S	I	I	W	K	I	D	F	K	Y	T	S	H	V	D	U	E	I
J	X	T	T	E	A	N	N	E	N	Q	R	Z	H	H	J	N	N
E	X	P	H	H	E	A	R	M	T	A	K	K	E	X	Q	X	T

- BOEKEN
- EAGEN
- EARMTAKKE
- EMOASJE
- FERTROUWEN
- FRYSK
- FUORTSTERKJE
- FUOTTEN
- HERT
- KAAIBONKE
- KNIBBELS
- PREVINSJE
- PSYCHOLOGY
- RECH
- SIKEHUS
- SOARCH
- SOARCHFERLIENER
- SOSJAAL
- TAAL
- TAALBEWUST
- TEAMOERLIS
- TEANNEN
- TOMME
- WURK
- YNSTRUMINT

Sjoch foar it folsleine oanbod oan kursussen Frysk op kursus.afuk.frl

Foarpriuwe digitale kursus *Fries in de zorg*

Het lichaam

1 Harkje dogge je mei ...

- A each
- B ear
- C toskan

2 Sjen dogge je mei ...

- A each
- B ear
- C nekke

3 Ite dogge je mei ...

- A kiel
- B mûle
- C wang

Klachten uitleggen

Meneer Sybrandy schuift aan

Sjoch Jan ris skowen. Man, man... dy hat it slim te pakken!

It liket wol in walrus op it strân. Hy smûcht as in âld bynder.

Goed mei jo, Sybrandy?

Tankewol. Ja, no nee. It koe better.

Jo lykje nochal wat achter de pûst! Jo hymje deroer!

Ik ba pine yn it liif en fiel druk op it boarst. En ik bin mislik. En hoe is it mei jo?

't Koe minder, Sybrandy. Tankewol.

Neffens my giet de goarre om! Ik stap op, aansen hellet dy gryp my noch yn ek!

Lees de dialoog en beantwoord daarna de vragen.

4 Meneer Sybrandy geeft aan dat hij druk op de borst voelt:

- A waar
- B niet waar

5 Meneer Sybrandy heeft ook last van iets anders, namelijk:

- A Hij heeft last van brandend maagzuur
- B Hij heeft overgegeven
- C Hij is misselijk

-P

-jentsjer

+Y

-i's

-ba

de holten - toen
vond er plek voor h
muurbij, wier goud
kijk, ze vliegt op,
in het zonlicht
nu vonkt.
C.O. Jellema
-ge -t

R=H

-S

-oalje

-t

-gen

-K

-ba

-s

-ng

-T

-fy

B=N

Voor Onafhankelijk Cliëntondersteuner Nita de Jong van de Stichting CLIONN Partisipaasje is het zo klaar als een klontje: taal docht derta. Vooral als het gaat om mensen die kwetsbaar zijn. Jezelf niet meer kunnen redden, afhankelijk zijn, dat doet iets met mensen. Het maakt je kwetsbaar. Nita is ervan overtuigd dat taal bruggen slaat tussen mensen en helpt om overzicht en inzicht te krijgen.

“Het begint soms al bij het eerste telefoontje. Zo werd ik gebeld door een mevrouw. Ze vroeg: *Kin ik wol Frysk mei jo prate?* Ik zag op jullie website dat jullie een Friese naam hebben en toen dacht ik: dan moet ik daar maar naartoe. *Jawis*, zei ik. *Op ús webside stiet net foar neat ‘wy prate ek Frysk’.* Daarna viel ze direct met de deur in huis. Heb ik goed begrepen dat jullie me misschien kunnen helpen? Mijn man ligt in het ziekenhuis en ik weet niet hoe het moet als hij straks weer thuiskomt. Ik zit vast, weet niet waar ik moet zijn. Toen ik bevestigend antwoordde, kwam de opluchting en hoorde ik hoe haar stem begon te trillen. Dat merk ik vaker bij overbelaste mantelzorgers. Er hoeft maar iets te gebeuren en ze schieten in de emotie. Dan is het fijn als je je in je memmetaal kunt uiten.”

Hie ik dat mar earder witten

Een andere keer merk je de impact van taal wat later in het contact. “Ik kom al anderhalf jaar over de vloer bij een vrouw met een lichamelijke beperking. Ze is spastisch en moet veel energie steken in het formuleren van haar zinnen. We spraken altijd Nederlands met elkaar, totdat op een keer mijn telefoon ging toen ik bij haar op bezoek was. Het was een collega en ik vroeg mevrouw of ik de telefoon even mocht opnemen. Automatisch nam ik 'm op in het Fries. Ik had de verbinding nog niet verbroken of mevrouw zegt: *No jaaaa, do praatst Frysk; hie ik dat mar earder witten.* Ja, antwoordde ik, *do ek dan?* De rest van de middag hebben we Fries gesproken. De gesprekken gingen ineens over heel andere zaken. Waar ben je geboren? Waar ben je opgegroeid? Het is heel apart, maar het voelt als: je bent een van ons.”

Wy hawwe ús goed taret

OCO's gaan mee als een cliënt een gesprek heeft met medewerkers van instanties, zoals een gebiedsteam, het

Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) of het Zorgkantoor. Dat zijn vaak gesprekken waar veel van afhangt. “Neem het verhaal van de moeder van een zoon met een voortschrijdende spierziekte. Hij had niet lang meer te leven. De ouders zorgden 24/7 voor hun zoon en hadden een Persoonsgebonden budget (PGB) aangevraagd. Mevrouw was uitgenodigd voor een ‘bewustkeuzegesprek’ op het Zorgkantoor. Dat onderzoekt bij toekenning van een PGB altijd of de wettelijke vertegenwoordiger wel in staat is om dit budget te beheren. Dit is heel spannend en de moeder was zenuwachtig: ze is van deze mensen afhankelijk voor een gunstige uitslag. We hadden het gesprek met twee Nederlandstalige medewerkers. Jammer genoeg slaagden zij er niet in om de goede toon aan te slaan. Weet je wel goed waar je aan begint, vroegen ze haar. Heb je wel een bewuste keuze gemaakt?”

Door de manier waarop het gevraagd werd, kreeg mevrouw een examengevoel en sloeg ze dicht. Toen heb ik er even een stukje Fries tussendoor gegooid. *Jaseker hawwe wy ús goed taret, dit hawwe wy wiidweidich besprutsen.* Nadat ik een aantal zaken had toegelicht, kon ze zelf weer de draad oppakken. Zo zie je hoe belangrijk het is dat je als OCO letterlijk en figuurlijk naast iemand zit en de ander op zijn gemak kunt stellen. Een goede voorbereiding op zo'n gesprek is hard nodig.

Na afloop van dit gesprek praatten we nog even na. Wat als het PGB toegekend wordt en je weer wat tijd voor jezelf hebt, vroeg ik haar. Oh, ik zou dolgraag weer eens op bezoek gaan bij mijn broers en zussen en weer tijd besteden aan mijn hobby's, verzuchtte ze. Ze had het goed voor de bril, had weer een stip op de horizon. Met twinkeloogjes is ze naar huis gegaan.

Ook later in een PGB-traject zorgen we voor inzicht en overzicht. Wanneer een PGB toegekend wordt, is dat een hoog bedrag. Veel mensen zijn niet gewend om hiermee om te gaan. Als ik dan mensen in het Fries benader: *Litte wy ris sjen hoefolle jild per wike beskikber is foar de soarch, worden ze gerustgesteld.*”

OCO's zijn er voor mensen die in het ingewikkelde zorglandschap door de bomen het bos niet meer zien of tussen wal en schip dreigen te raken. OCO's bieden informatie, hulp en steun op het gebied van welzijn & zorg, wonen & werk en jeugd & onderwijs. Voor meer informatie over Cliëntondersteuning: zie www.clionn.nl

NITA DE JONG

IN BRÊGE SLAAN

friesindezorg.frl

Wat is der te finen op de website

Professional aan het woord *Mark Esinger, huisarts*

'Het is voor mij als huisarts belangrijk om het Fries te verstaan'

Voorbeelden

Poëzy foar bewenners fersoargingstehuzen
By 88 wen-soarchlokaasjes rûnom yn de provinsje Fryslân binne poëzykaarten besoarge foar de goed 5.000 bewenners. It is in aksje fan Leeuwarden UNESCO City of Literature yn gearwurking mei Dichterskollektif RIXT.

Coassistenten MCL ondersteunen anderstalige patiënten

Coassistenten in het MCL hebben het initiatief genomen om artsen en andere hulpverleners te helpen bij gesprekken met anderstalige patiënten.

Onderzoek *Hokker taal prate jo*

'Hokker taal prate jo?' is een verkenning naar het gebruik van (streek)taal in de zorg en naar de beleving die mensen daar zelf bij hebben.

Mei it wetter foar de dokter

(= zeggen wat je bedoelt)

'Watfoar taal praatsto it leafst asto medyske help fregest, bygelyks by de húsdokter of yn it sikehûs?' fregen wy op social media. De reaksjes streamden binnen. Álle minsken jouwe oan dat se dan it alderleafst har memmetaal prate, oft dat no Nederlânsk of Frysk is. En de Friezen neame dêr flot achteroan dat se har somtiden ek ferbrekke, guon as se fernimme dat de oare Nederlânsk praat. Mar guon binne wat fêsthâldender en jouwe it Frysk net samar op.

Dat is fansels ek wol logysk. Stel dy foar datsto yn in oare taal útlizze wolst hoe'tsto dy fielst en wêr't it krekt sear docht. Soks sil grif slagje, en ek noch wol mei hannen en fuotten, mar it is gewoan noflikker asto sûnder begrinzing kommunisearje kinst! – en eh... wat wie ek al wer krekt de oersetting fan noflik? –

Lês hjir in samling fan de reaksjes op ús oprop op Facebook.

Trije reaksjes fan pasjinten:

En wat sizze dizze twa profs?

GERRIT ÚT STIENS

'Ik brûk it leafst myn memmetaal Frysk by in besite oan de medisjy. It Frysk is ús folle eigener en neier as it Hollânsk. By in besite oan in dokter is it fan belang om goed oer te bringen wat jo boadskip is en soks kin allinne mar yn jo eigen memmetaal. As de persoan yn kwestje it Frysk net ferstiet, dan sil der neat oars op sitte as gebrûk te meitsjen fan it Hollânsk, mar leafst net.'

HALBE ÚT SNITS

'Ik praat yn it sikehûs fan Grins Frysk mei myn ynternist. Om't it Frysk myn earste taal is, dêr kin ik my it bêste yn útdrukke. De ynternist fynt it ek moai om de eigen taal wer even brûke te kinnen :).'

NYNKE-AKKE ÚT ..?

'Frysk! Foarál yn de soarch, omdat dêr faak in protte emoasjes by komme; je sitte net lekker yn je fel, je binne siik, miskien wol eangstich, je ha pine. Troch dy emoasjes is it lestich om dy te ferbrekken en nei te tinken oer hoe'tst it yn in oare taal sizze silst. Dyn eigen taal brûke kinne is dan it allerwichtichst!'

ELSKE WURKET AS APOTEKERSASSISTINTE

'Leafst brûk ik de Fryske taal, al kom ik net faak by dokter. Ik stean oan de oare kant fan de baly as apteekejuffer. It ferstean fan it Frysk soe in eask wêze moatte by elke Fryske apteek of dokterspraktijk. Der binne wurden of sinnen dy't slim te begripen binne ast gjin Frysk kenst, lykas "as ik in ein fytsst ha, dan beset it my", "ik bin net rjocht halich", of "ik ha 't yn 't krús".'

TINEKE WURKET YN DE ÂLDEREINSOARCH

'Ik brûk it Frysk sawol yn in petear by de húsdokter as op it wurk. Ik wurkje yn de âldereinsjoch by minsken mei ûnthâldproblematyk. It Frysk is foar in protte bewenners de memmetaal, dêr't sy dingen makliker yn ferwurdzje kinne. It Frysk praten set foar dy bewenners makliker oan ta in moai petear. Us dokter yn it ferpleechhûs praat ek Frysk en dat jout foar de measten fuortendaliks in fertroud gefoel.'

Taal yn dyn wurk challenge

Wy daagje dy út om bewust mei taal oan it wurk te gean. Sykje de trije útdagingen út dy't dy oansprekke en gean sels oan 'e slach!

Taal yn dyn team

- 1 Meitsje in praatsje mei in kollega of klant dy't in oare taal praat, hâld elk jim eigen taal fêst. Kinne jimme inoar ferstean?
- 2 Wat betsjut taal foar dy, watfoar talen praatsto en hoe brûksto taal yn dyn wurk? Lear fan inoar en bepraat dit ris mei dyn team. Ferdjipje? Sjoch nei it workshopoanbod foar teams.

Sichtber Frysk

- 3 Is it Frysk sichtber op dyn wurkplak? Meitsje in foto of selfie mei de Fryske tekst en stjoer dy nei praatmarfrysk@gmail.com.
- 4 Wolst it Frysk mear sichtber meitsje op dyn wurkplak? Bepraat it mei dyn team of freegje ús om mei te tinken fia praatmarfrysk@gmail.com.

Frysk leren?

- 5 Vraag je Friestalige collega's en klanten om zo veel mogelijk Fries tegen je te spreken.
- 6 Schrijf je in voor de gratis introductiecursus Fries in de zorg.

Taal yn dyn wurk

- 7 Praat mei dyn kollega's oer hoe't sy oanslute by oarstalige klanten.
- 8 Begroetsje dyn klanten hjoed yn syn of har eigen taal.

Wolst mear ynformaasje oer of foarbylden fan taal yn 'e soarch, sjoch op friesindezorg.frl